

פרשת וישלח תשפ"א
בעניין יעקב אבינו

בראשית פרק ל פסוק כה

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל לְבֹן שְׁלַחְנִי וְאֶלְכָה אֶל מְקוֹמִי וְלֹאֲרָצִי:

רש"י

כאשר ילדה רחל את יוסף - משנולד שטנו של עשו, שנאמר (עובדיה א יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש, אש בלא להבה אינו שולט למרחוק, משנולד יוסף בטח יעקב בהקב"ה ורצה לשוב:

בראשית פרק לב

(ב) וַיַּעֲקֹב הֵלֵךְ לְדָרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים: (ג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר רָאָם מַחְנֵה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם הַמְּקוֹם הַהוּא מַחְנֵיָם: פ פרשת וישלח (ד) וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאֲכִים לְפָנָיו אֶל עֵשׂוֹ אֲחִיו אֲרָצָה שְׁעִיר שְׂדֵה אֲדוֹם: (ה) וַיֵּצֵא אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדֹנָי לַעֲשׂוֹ כֹּה אָמַר עֲבָדְךָ יַעֲקֹב עִם לְבֹן גִּרְתִּי וְאָחִיר עַד עַתָּה: (ו) וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשֹׁפְחָה וְאֶשְׁלָחָה לְהַגִּיד לְאֲדֹנָי לְמַצֵּא חֵן בְּעֵינֶיךָ: (ז) וַיֵּשְׁבוּ הַמַּלְאֲכִים אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל אֲחִיךָ אֶל עֵשׂוֹ וְגַם הֵלֵךְ לְקָרְאֲתְךָ וְאָרְבַּע מְאוֹת אִישׁ עִמּוֹ: (ח) וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ וַיַּחֲץ אֶת הָעַם אֲשֶׁר אִתּוֹ וְאֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבְּקָר וְהַגְּמָלִים לְשֵׁנֵי מַחְנוֹת: (ט) וַיֹּאמֶר אִם יָבֹא עֵשׂוֹ אֶל הַמַּחְנֵה הָאֶחָת וְהִפְחִי וְהָיָה הַמַּחְנֵה הַנִּשְׁאָר לְפַלִּיטָה: (י) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי יִצְחָק יִקְרָךְ הָאֲמֵר אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ וּלְמוֹלַדְתְּךָ וְאִיטִיבָה עִמָּךְ: (יא) קִטְנֹתַי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֲמֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עֲבָדְךָ כִּי בְמִקְלִי עֲבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הִיִּיתִי לְשֵׁנֵי מַחְנוֹת: (יב) הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אֲחִי מִיַּד עֵשׂוֹ כִּי יָרָא אֲנֹכִי אִתּוֹ פֶּן יָבֹא וְהִפְגִּי אִם עַל בָּנָיִם: (יג) וְאֶתָּה אֲמַרְתָּ הִיטֵב אִיטִיב עִמָּךְ וְשִׁמְתִי אֶת זֶרְעֲךָ כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִסְפָּר מֵרֹב: (יד) וַיָּלֶן שָׁם בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיִּקְחַן מִן הַבָּא בְיָדוֹ מִנְחָה לְעֵשׂוֹ אֲחִיו:

רש"י
(ב) **ויפגעו בו מלאכי אלהים** - מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ: (ג) **מחנים** - שתי מחנות, של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן, ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו: (ד) **וישלח יעקב מלאכים** - מלאכים ממש: **ארצה שעיר** - לארץ שעיר, כל תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה: (ה) **גרתִי** - לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, אינך כדאי לשנוא אותי על ברכות אביך שברכני (לעיל כז כט) הוה גביר לאחיד, שהרי לא נתקיימה בי. דבר אחר גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים: (ו) **ויהי לי שור וחמור** - אבא אמר לי (כז כח) מטל השמים ומשמני הארץ, זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ: **שור וחמור** - דרך ארץ לומר על שורים הרבה שור. אדם אומר לחבירו בלילה קרא התרנגול, ואינו אומר קראו התרנגולים: **ואשלחה להגיד לאדוני** - להודיע שאני בא אליך: **למצא חן בעיניך** - שאני שלם עמך ומבקש אהבתך: (ז) **באנו אל אחיך אל עשו** - שהיית אומר אחי הוא, אבל הוא נוהג עמך כעשו הרשע, עודנו בשנאתו: (ח) **ויירא ויצר** - ויירא שמא יהרג, ויצר לו אם יהרוג הוא את אחרים: (ט) **המחנה האחת והכהו** - מחנה משמש לשון זכר ולשון נקבה. (תהלים כז ג) אם תחנה עלי מחנה, הרי לשון נקבה, (לג ח) המחנה הזה, לשון זכר. וכן יש שאר דברים משמשים לשון זכר ולשון נקבה, (לעיל יט כג) השמש יצא על הארץ, (תהלים יט ז) מקצה השמים מוצאו, הרי לשון זכר. (מ"ב ג כב) השמש זרחה על המים, הרי לשון נקבה. וכן רוח (איוב א יט) והנה רוח גדולה באה, הרי לשון נקבה, (שם) ויגע בארבע פנות הבית, הרי לשון זכר, (מ"א יט יא) ורוח גדולה וחזק מפרק הרים, הרי לשון זכר ולשון נקבה. וכן אש (במדבר טז לה) ואש יצאה מאת ה', לשון נקבה. (תהלים קד ד) אש לוהט, לשון זכר: **והיה המחנה הנשאר לפליטה** - על כרחו כי אלחם עמו. התקין עצמו לשלשה דברים לדורון, לתפלה ולמלחמה. לדורון להלך (פסוק כב) ותעבור המנחה על פניו. לתפלה (פסוק י) אלהי אבי אברהם. למלחמה והיה המחנה הנשאר לפליטה: (י) **ואלהי אבי יצחק** - ולהלך הוא אומר (לא מב) ופחד יצחק, ועוד מהו שחזר והזכיר שם המיוחד, היה לו לכתוב האומר אלי שוב לארצך וגו'. אלא כך אמר יעקב לפני הקדוש ברוך הוא שתי הבטחות הבטחתי אחת בצאתי מבית אבי מבאר שבע, שאמרת לי (כח יג) אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק, ושם אמרת לי (שם טו) ושמרתִיך בכל אשר תלך. ובבית לבן אמרת לי (לא ג) שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך, ושם נגלית אלי בשם המיוחד לבדו, שנאמר (לא ג) ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך וגו', בשתי הבטחות האלו אני בא לפניך: (יא) **קטנתי מכל החסדים** - נתמעטו זכויותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני ירא, שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו: **ומכל האמת** - אמיתת דבריך, ששמרת לי כל ההבטחות שהבטחתי: **כי במקלי** - לא היה עמי לא כסף ולא זהב ולא מקנה אלא מקלי לבדו. ומדרש אגדה נתן מקלו בירדן ונבקע הירדן: (יב) **מיד אחי מיד עשו** - מיד אחי שאין נוהג עמי כאח אלא כעשו הרשע: (יג) **היטב איטיב** - היטב בזכותך, איטיב בזכות אבותיך: **ושמתי את זרעך כחול הים** - והיכן אמר לו כן, והלא לא אמר לו אלא (שם כח יד) והיה זרעך כעפר הארץ. אלא שאמר לו (כח טו) כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך, ולאברהם אמר (כב יז) הרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים: (יד) **הבא בידו** - ברשותו, וכן (במדבר כא כו) ויקח את כל ארצו מידו. ומדרש אגדה מן הבא בידו אבנים טובות ומרגליות, שאדם צר בצרור ונושאם בידו. דבר אחר מן הבא בידו מן החולין, שנטל מעשר, כמה דאת אמר (כח כב) עשר אעשרנו לך, והדר לקח מנחה:

רמב"ן לבראשית פרק לב

(הקדמה לפרשת וישלח) נכתבה הפרשה הזאת להודיע כי הציל הקדוש ברוך הוא את עבדו וגאלו מיד חזק ממנו, וישלח מלאך ויצילהו. וללמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו והשתדל בהצלה בכל יכלתו. ויש בה עוד רמז לדורות כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו יארע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחז בדרכו של צדיק שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא את עצמו, לתפלה ולדורון ולהצלה בדרך מלחמה, לברוח ולהנצל, וכבר ראו רבותינו הרמז הזה מן הפרשה הזאת כאשר אזכיר (להלן לב ט, לג טו):

(ט) **והיה המחנה הנשאר לפליטה** - על דרך הפשט אמר זה באולי, כי אמר אולי ינצל המחנה האחד, כי בהכותו האחד יברחו האחרים, או תשוב חמתו, או תבא להם הצלה מאת השם. וכן אמרו בבראשית רבה (עו ג) למדתך תורה דרך ארץ לא יניח אדם כל ממונו בזוית אחת: ורש"י כתב, והיה המחנה הנשאר לפליטה, על כרחו כי אלחם עמו, התקין עצמו לשלשה דברים, לתפלה ולדורון ולמלחמה. וראיתי במדרש (קה"ר ט יח) מה עשה, זיינס מבפנים והלבישם בגדים לבנים מבחוץ, והתקין עצמו לשלשה דברים. וכן עיקר. והכונה בזה, כי יעקב יודע שאין זרעו כלו נופל ביד עשו, אם כן ינצל המחנה האחד על כל פנים: וגם זה ירמוז שלא יגזרו עלינו בני עשו למחות את שמנו, אבל יעשו רעות עם קצתנו בקצת הארצות שלהם, מלך אחד מהם גוזר בארצו על ממונו או על גופנו, ומלך אחר מרחם במקומו ומציל הפלטים. וכך אמרו בבראשית רבה (עו ג) אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו, אלו אחינו שבדרום, והיה המחנה הנשאר לפליטה, אלו אחינו שבגולה. ראו כי גם לדורות תרמוז זאת הפרשה:

בראשית פרק יב פסוק ו

וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְץ עַד מְקוֹם שְׁכָם עַד אֵלוֹן מוֹרָה וְהַכְנַעֲנִי אָז בְּאַרְץ:

רמב"ן

ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם - אומר לך כלל תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בענין אברהם יצחק ויעקב, והוא ענין גדול, הזכירוהו רבותינו בדרך קצרה, ואמרו (תנחומא ט) כל

מה שאירע לאבות סימן לבנים, ולכן יאריכו הכתובים בספור המסעות וחפירת הבארות ושאר המקרים, ויחשוב החושב בהם כאלו הם דברים מיותרים אין בהם תועלת, וכולם באים ללמד על העתיד, כי כאשר יבוא המקרה לנביא משלשת האבות יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבא לזרעו: ודע כי כל גזירת עירין כאשר תצא מכח גזירה אל פועל דמיון, תהיה הגזרה מתקיימת על כל פנים. ולכן יעשו הנביאים מעשה בנבואות כמאמר ירמיהו שצוה לברוך והיה ככלותך לקרוא את דברי הספר הזה תקשור עליו אבן והשלכתו אל תוך פרת ואמרת ככה תשקע בבל וגוי' (ירמיה נא סג סד). וכן ענין אלישע בהניחו זרועו על הקשת (מ"ב יג טז - יז), ויאמר אלישע ירה ויור ויאמר חץ תשועה לה' וחץ תשועה בארם. ונאמר שם (פסוק יט) ויקפוץ עליו איש האלהים ויאמר להכות חמש או שש פעמים אז הכית את ארם עד כלה ועתה שלש פעמים תכה את ארם: ולפיכך החזיק הקדוש ברוך הוא את אברהם בארץ ועשה לו דמיונות בכל העתיד להעשות בזרעו, והבן זה. ואני מתחיל לפרש הענינים בפרט בפסוקים בעזרת השם: **ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם** - היא עיר שכם, כן זה שם המקום ההוא. ושכם בן חמור על שם עירו נקרא. וכתב רש"י נכנס לתוכה עד מקום שכם להתפלל על בני יעקב כשיבואו מן השדה עצבים. ונכון הוא. ואני מוסיף כי החזיק אברהם במקום ההוא תחלה, וקודם שנתן לו את הארץ, נרמז לו מזה כי בניו יכבשו המקום ההוא תחלה קודם היותם זוכים בו, וקודם היות עון יושב הארץ שלם להגלותם משם. ולכן אמר והכנעני אז בארץ - וכאשר נתן לו הקדוש ברוך הוא הארץ במאמר, אז נסע משם ונטע אהל בין בית אל ובין העי, כי הוא המקום אשר כבש יהושע בתחלה: ויתכן שהזכיר הכתוב והכנעני אז בארץ - להורות על ענין הפרשה, לומר, כי אברם בא בארץ כנען ולא הראהו השם הארץ אשר יעדו, ועבר עד מקום שכם, והכנעני הגוי המר והנמהר אז בארץ, ואברם ירא ממנו ולכן לא בנה מזבח לה', ובבואו במקום שכם באלון מורה נראה אליו השם ונתן לו הארץ, וסרה יראתו כי כבר הובטח בארץ אשר אראך, ואז בנה מזבח לה' לעבדו בפרהסיא: **ואלון מורה** - זהו במקום שכם. ונקרא גם כן "אלוני מורה" כמו שכתוב (דברים יא ל) מול הגלגל אצל אלוני מורה. ושם הר גריזים והר עבל בשכם וקרוב לירדן, שבאו שם בתחילת ביאתם בארץ. אבל "אלוני ממרא" הוא מקום אשר הוא בארץ חברון רחוק מן הירדן: ודע כי בכל מקום שיאמר הכתוב "אלוני ממרא", שם "ממרא" הוא על איש אמורי שהמקום ההוא שלו, כמו שנאמר (להלן יד יג) והוא שוכן באלוני ממרא האמורי אחי אשכול ואחי ענר. וכל "אלון מורה" ו"אלוני מורה" נקרא המקום ההוא על שם איש ששמו "מורה", אבל זה כנעני הוא מארץ הכנעני היושב בערבה. וכשיזכיר הכתוב ממרא סתם, הוא שם העיר, כמו שנאמר (להלן לה כז) ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע היא חברון, על פני ממרא היא חברון (להלן כג יט). כי האיש אשר לו אלוני נקרא על שם העיר. וכן שכם בן חמור כשם העיר שכם. ובבראשית רבה (מב ח) על דעתיה דרבי יהודה אתרא הוא דשמיא ממרא, ועל דעתיה דרבי נחמיה גברא הוא דשמיא ממרא:

בראשית פרק כה פסוק כג

וַיֹּאמֶר יַקְוֹק לֵה שְׁנֵי גַיִים גּוֹיִם בְּבִטְנָהּ וְשְׁנֵי לְאָמִים מִמֶּעֵדָה: וַפְּרָדוּ וּלְאִם מְלֵאָם יֶאֱמָץ וְרַב יַעֲבֹד צְעִיר:

רמב"ן

וטעם **שני גוים בבטנה** - הודיע לה שלא תפחד, כי בעבור שהיתה מעוברת תאומים הוא הריצוץ הזה בבטנה, כי דרך נשים לה. ויתכן שיאמר עוד כי בעבור היותם שני גוים שונאים ונלחמים זה בזה, עשו בתחלת יצירתם מריבה רמז למה שיהיה ביניהם בסוף, ועתה ינוחו ותמצא מנוח והשקט לנפשה: